

Они који се држаху источне цркве, бежаху готово сасвим независни у религиозним стварима, мада се чинило да номинално стоје под влашћу појединих архиепископа. Уз то је овде овде било још незнабожаца, а Богумили присвојише својој вери један део народа.

У таким приликама отпочео је Немања своју улогу, да ствара државу. Знамо, да је он по латинском обреду крштен и да је до своје тридесете године био одан католицизму. Кад је добив Рашку и јамачно помоћу цара Манојла задобио жупанство, прешао је у источну веру, и од тога је доба источно православље постало народном вером српских владалаца и српске државе.

Немањин прелаз у православну веру био је од велике важности и доказује његову дубоку политичну увиђавност. Тако се чини, да је у земљи, којом је Немања завладао, народ био искрено одан наукама источне цркве. Немања је овим својим кораком задобио симпатију народа, коју веома требаше у борбама, што се појавише између њега, његових рођака и осталих жупана. А тим се још већма удворио грчком цару, чијом се помоћу често од највеће опасности спасавао. За све време своје владе Немања је тежио, да религиозним делима што више учврсти савез између народа и владаноца. Он је многе цркве саградио и богато их украсио, јамачно у тој цели, да у вернима ојача религиозно осећање и да колебљиве у вери утврди. Уз то енергично гонио патарене и све је чинио, да их истреби.

Само није дирао у католицизам, једно можда с тога, што се овај у западним областима дубоко укоренио, а било би неумесно, да изазове антипатије католичких Срба, а друго за то, да му се за невољу нађе такви елементи у земљи, на који би се могао да ослони, ако би се византијски утицај случајно осилио.

Једноставна држава и у овој једноставној вери, беху две главне тежње Немањине државничке радње. Као што смо видели, он сам није могао потпуно да оствари ни једну од ових двеју цели, али је његова заслуга, што се у оба правца борио с тешкоћама почетка.

Јединство вере и самосталност српске цркве учинише велики напредак у најближем времену после Немање, са неуморнога рада његова најмлађег сина св. Саве. Већ смо испричали, да је Растко, трећи син Немањин, под именом Саве, примио монашки чин у Светој Гори. Ту је многе године провео, а за тим је сав свој живот, с највећом ревношћу, посветио религиозним делима своје отаџбине. Знамо како је Сава својим утицајем измирио своју браћу Стевана и Вукана, који су у непријатељству живели, и како је тиме једва склопљену (конституисану) српску државу од крајње пропасти спасао. И од тога часа Сава је уживао највеће уважање у народу.

1221-е год, на Никејском сабору, посветио је византијски патријарх Саву за српског архиепископа. Али се Сава није тиме задовољио. Од цара и од патријарха добио је повластицу, да у будуће српски архиепископ, независно од византијског патријарха, посвећује епископе, које српски црквени синод избере, а патријарху је остало само право, да их потврди. Ово је био значајан корак на путу к независности српске цркве. Вратив се Сава у своју отаџбину, велику је радљивост развио. Пре свега поново је крунисао свога старијег брата за краља, и том приликом је цео сабор пред њим изговорио символ источне цркве. За тим је сву државу поделио на 12 епархија, и само су Срби бирани за епископе, (пре тога су, под византијским утицајем, заузимали Грци највиша црквена